

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi väliaikaisista poikkeuksista työttömyysturvalakiin covid-19 -epidemian vuoksi annetun lain muuttamisesta HE 78/2020

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön lausuntoa otsikossa mainitusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Esityksestä yleisesti

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö kannattaa esitystä. Esityksen muutokset on toteutettu siten, että edellytykset ovat mahdollisimman yksiselitteisiä ja sen vuoksi etuuksien toimeenpanon kannalta mahdollisimman helppoja. Edellytysten yksiselitteisyyden vuoksi muutokset ovat myös etuuden saajien kannalta helppoja ymmärtää.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö huomauttaa kuitenkin, että nämäkin muutokset aiheuttavat jonkun verran lisätyötä työttömyyskassoissa. Lisätyötä aiheuttavat lähinnä päätöspohjien, kirjepohjien, nettisivujen ja muun viestintämateriaalin muokkaaminen. Lisäksi suojaosuuden nostaminen edellyttää tietojärjestelmämuutoksia.

Muutosten ajankohta

Koronakriisin aiheuttama työttömyysetuushakemusten voimakas kasvu on jo alkanut ja työttömyyskassat kamppailevat jo nyt hakemusruuhkaan ja siitä aiheutuvaan käsittelyajan pitenemiseen liittyvien ongelmien kanssa. Vallitsevassa tilanteessa olisi tärkeää, että työttömyyskassat pystyisivät keskittämään kaikki käytettävissä olevat resurssinsa mahdollisimman suuren päätöstuotannon aikaansaamiseen. Tällaisessa tilanteessa vähänkin suurempien muutosten toteuttaminen työttömyysturvajärjestelmään häiritsee päätöstuotantoa. Uuden opetteleminen ja opettaminen vie resursseja päätösten tekemiseltä ja aiheuttaa myös epävarmuutta käsittelytyöhön.

Aina, kun etuuslainsäädäntöä muutetaan, syntyy uudenlaisia tulkintatilanteita, joita on mahdoton lain valmisteluvaiheessa ottaa huomioon. Kiireessä toteutettujen lainsäädäntömuutosten osalta tämä vaara on erityisen suuri. Näissä tilanteissa häiriöt päätöstuotannolle ovat tavanomaista suurempia.

Työttömyyskassat toivovat, että niille jätettäisiin työrauha keskittyä nyt mahdollisimman tehokkaaseen etuuslainsäädännön toimeenpanoon. Muutokset työttömyysturvajärjestelmään tulisi valmistella perusteellisesti ja niiden toimeenpanoon valmistautumiseen tulisi jättää riittävä aika. Nyt ei ole oikea aika toteuttaa etuusjärjestelmään isompia muutoksia määrääjäksi.

Määräajaksi toteutettavat muutokset etuuslainsäädäntöön ovat ongelmallisia paitsi etuudensaajien yhdenvertaisuuden vuoksi, myös siksi, että ne aiheuttavat epätietoisuutta etuuden hakijoiden piirissä. Muutosten alkamis- ja päättymisajankohtiin liittyy aina vaikeasti ennakoitavissa olevia väliinpuotoamistilanteita.

Työttömyysturvalainsäädäntöön on jo nyt toteutettu lukemattomia määräaikaisia muutoksia erilaisilla voimaantulo- ja päättymisajankohdilla. Työttömyyskassojen henkilökunnan on erittäin vaikeaa muistaa, mikä muutos on voimassa ja kuinka pitkään. Tämä työttömyysturvajärjestelmää monimutkaistava piirre vaikuttaa paitsi hakemusten käsittelytyöhön myös etuuden hakijoiden ohjaamiseen ja neuvontaan.

Sovittelun suojaosa

Suojaosan korottamisen toteuttamisen osalta Yhteisjärjestöllä ei ole erityisempiä huomioita. Yhteisjärjestö huomauttaa kuitenkin, että muutos lisää myös työttömyyskassojen menoja.

Yhteisjärjestö kiinnittää huomiota tilastointiin siltä osin, kun on kyse hakijoista, joiden tulot jäävät alle suojaosan. Muutoksen jälkeen näitä tapauksia on entistä enemmän. Finanssivalvonta on ansioturvan tilastointia hoitava viranomainen ja se on päättänyt, että se ei kerää erikseen tietoa työttömyyskassoista niistä, joiden tulot jäävät alle suojaosan. Näin ollen nämä henkilöt tilastoituvat kokonaan työttömiksi henkilöiksi. Yhteisjärjestö on aikaisemmissa lausunnoissaankin jo toivonut, että Finanssivalvonta keräisi työttömyyskassoista erikseen tiedot niistä työttömistä, joiden tulot alittavat suojaosan.

Liikkuvuusavustus

Yhteisjärjestö korostaa vielä sitä, että se ei kannata lisärajoituksia liikkuvuusavustukseen (kotikunnan sisällä tapahtuva muutto/työmatka, asumiskustannusten selvittäminen, kesäasuntoon muuttaminen yms.). Lisärajoitukset lisäisivät työttömyyskassojen työmäärää, hankaloittaisivat tiedottamista ja lisäisivät tulkinnanvaraisuutta. Etenkin silloin, kun kyse on määräaikaisista lakimuutoksista, ne pitäisi pitää mahdollisimman yksinkertaisina.

Koulutus

Esityksen mukaan liikkuvuusavustusta voitaisiin väliaikaisesti maksaa kokoaikatyöhön, jos henkilön päivittäisen työhön liittyvän matkan kesto työn alkaessa ylittää keskimäärin kaksi tuntia nykyisen kolmen tunnin sijasta tai henkilö muuttaa vastaavalta etäisyydeltä työn takia. Muutos ei koskisi työhön liittyvää koulutusta.

Yhteisjärjestö huomauttaa, että työhön liittyvän koulutuksen jättäminen poikkeussäännöksen ulkopuolelle aiheuttaa tilanteen, jossa samassa tapauksessa tulee noudattaa sekä kolmen tunnin (koulutuksen aika) että kahden tunnin (työsuhteen aika) työmatka-aikarajaa. Ratkaisu aiheuttaa yhden uuden muistisäännön tapausten käsittelyyn, mutta sen käytännön merkitys lienee erittäin vähäinen. Liikkuvuusavustuksia maksetaan erittäin vähän ja vielä vähemmän vastaanotettuun työhön liittyvän koulutuksen perusteella. Tämän lisäksi koronakriisiin liittyvät rajoitukset rajoittanevat vielä jonkun aikaa erilaisten koulutusten järjestämistä.

Työsuhteen kesto

Esityksen mukaan valmistelussa on pohdittu myös vaihtoehtoa, että liikkuvuusavustukseen oikeuttavan työsuhteen kestoedellytystä olisi lyhennetty. Esityksessä on todettu, että työsuhteen kestorajan alentaminen yhteen kuukauteen lisäisi etuuden saajien joukkoa suhteellisesti melko paljon.

Työsuhteen kesto on edellytys, joka tutkitaan joka tapauksessa työttömyyskassassa liikkuvuusavustushakemusta käsiteltäessä, kuten työmatkan kestokin. Näin ollen toimeenpanon näkökulmasta myös tätä edellytystä olisi voitu lieventää. Yhteisjärjestö huomauttaa, että muutos olisi kannustanut lyhytaikaisen työn vastaanottamiseen muun muassa kausityöhön esitettyä ratkaisua tehokkaammin. Lisäksi lomautettujen henkilöiden olisi helpompaa sioutua lyhytaikaisempiin työsuhteisiin.

Voimaantulo

Esityksen mukaan poikkeuksen perusteella ei makseta liikkuvuusavustusta 1.11.2020 alkaen, vaikka kausi olisi kesken. Kauden loppuun saakka maksaminen olisi toimeenpanon kannalta sujuvampaa. Muussa tapauksessa työttömyyskassan pitäisi ”korvamerkitä” etukäteen tapaukset, joissa oikeus liikkuvuusavustukseen on syntynyt poikkeussäännöksen nojalla ja vain heidän osaltaan liikkuvuusavustuksen maksaminen keskeytettäisiin 1.11.2020 lukien. Ratkaisu aiheuttaisi epätietoisuutta myös hakijoiden piirissä ja poikisi työttömyyskassoihin kyselyjä siitä, mihin saakka juuri siinä tapauksessa liikkuvuusavustusta maksetaan.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Niina Jussila
toiminnanjohtaja
050 911 8511
niina.jussila@tyj.fi